

ולא מישוא פנים, ולא מקח שוחד, שהכל שלו ודע, שהכל לפי החשבון, ואף יבטיחך יצרך, שהשואל בית מגום לך, שעל כרחך אתה נוצר, ועל כרחך אתה נולד, ועל כרחך אתה חי, ועל כרחך אתה מת, ועל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: רבי חנניא וכו'

פרק חמישי

א בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד

ר"ע מברטנורא

הבא: ולא משוא פנים ולא מקח שוחד, שאינו נשא פנים אפילו לגדיק גמור שלא יפנינו על עבירה קלה שבא לידי, ואינו לוקח שוחד המלוה בשביל העבירה, אלא טוחן סכר על המלוה, ועונש על העבירה, כ"פ הרמב"ם: ודע שהכל כא לפי חשבון פרוטה ופרוטה מלטרפת לחשבון גדול, כך עבירות קלות כבדן מרובות עולות לחשבון גדול: שעל כרחך אתה נולד, שהנשמה אינה רואה ללדת מן הפרגוד מקום עבור שהנשמות מונחות בה, ולכנס במעי אשה במקום טמא ומלאך בא ומוציאה בעל כרחא ומכניסה במעי האשה: ועל כרחך אתה נולד, בשעת הלידה אינה רואה ללדת, ומלאך מוציאה בעל כרחא: ועל כרחך אתה חי, יש אדם מדוכה ביסורים ורואה למות ואינו יכול:

פרק ה בעשרה מאמרות, תשעה ויאמר, ובראשית נמי מאמר הוא דכתיב תהלים

שפת אמת

להודיע שהוא היוצר הבורא הדיין הג' וכמ"ס רש"י ז"ל הרא"י מקרא כו', דבאמת כל אלה הדברים מיתה ותחיה היו מוכנים להיות, שמכל זה נתברר העדות על הקב"ה, רק שצ"י הצדיקים יצא הדבר מכה אל הפועל, הילודים למות על ידי אדם וחווה, והבתים להחיות על ידי אברהם ושרה, וכן רמזו ג"כ חז"ל תחיה מן התורה מנין דכתיב למען ירבו כו' לתת להם כימי השמים כו', שנשבע הקב"ה לאבות שיתן להם הארץ בתחיית המתים, כימי השמים רמזו לשנות האבות כמו מהלך עץ החיים ת"ק שנה שהוציאו האבות כח עץ החיים בעולם: ונאמר עוד החיים

לדין בחי' יצחק מדה"ד הוא הדין הגדול אחר התחי', לידע להודיע להודיע זה תכלית האחרון בחי' יעקב וישראל וישורון שאו יתברר דעת שלימה כמ"ש ומלאה הארץ דעה והוא תיקון השלם נחלה בלי מצרים שיהי לעתיד לבוא:

בעשרה מאמרות נה"ע כו', וקשה מ"מ אם עתה בנקל יותר לעבוד השי' יתברך

רשעת הרשעים ומה שהי' הוא מתקן. קלקלו אותן הרשעים עד שהי' צריך להסתור בתיבה ונאבדו הם במבול, אבל אברהם הי' מתחזק בצדקו וגבר על מעשי הרשעים ועזר כ' מים רבים לא יוכלו לכבות האהבה, וידוע שכן דרך האש כשאין המים יכולין לכבותו עוד הוא מתגבר ע"י המים וזה שקיבל עליו שכר כולן כי עוד נתעלה ותחזק בצדקתו ע"י רשעת הרשעים, ובאמת זה כענין שאמרו עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה ומאברהם התחיל ב' אלפים תורה שהוא בחי' שלמעלה מהטבע, וכן הי' בסדר הדורות כענין שאמרו דרך ארץ קדמה לתורה, והנה נח קיים את העולם והטבע וזה הי' בריתו של נח לקיים העולם כמ"ש עוד כל ימי כו' לא ישבחו, אח"כ בא אברהם אע"ה והמשיך לעולם דרך התורה שהיא למעלה מן הטבע והזמן וזה נשאר לדורות בבניי, כי בריתו של נח הי' לזמן ולשעה ובא בריתו של אע"ה ודחתה בריתו של נח, לכן איחא במשנה הנודר מבני נח מותר בישראל, שאין נקראים בני נח, שמאבות העולם ההחיל בנין חדש כמ"ש ואעשך לגוי גדול ברי' חדשה כנ"ל, והוא בנין בניי שנקראו בני עוה"ב למעלה מדרך הטבע כנ"ל :

הג' משניות בעשרה מאמרות נברא כדי להפרע כו' עשרה דורות מאדם עד נח כו', עשרה דורות מנח עד אברהם כו' שבא אברהם וקיבל שכר כולן, הענין הוא בכל אלה הסיפורים שנתבארו בחורה שהי' מקודם תהו ודור המבול שנמשכו אחר תאוות הגופניות שעליהם נאמר התאיה מוציאה את האדם מן העולם שהם היו חומרניים ממש כבהמות, אח"כ נתקן העולם ונאמר ויברך אלקים את נח כו' פרו ורבו כו' פירוש שבזמן המבול ניטל כח הבריאה והי' צריך אח"כ לתת מהדש היות לכל הברואים

השיי מה ליתן ש"ס לצדיקים וכן להיפוך קשה, רק בוודאי שיש לכל מאמר הסתר מיוחד, והצדיקים מקיימים העולם שנברא בע"מ, פי' שמבררין ומעדין שחיות הכל מעשרה מאמרות, מקיימים הוא כמו קיום שטר שמעיד ומאמת הדבר, ופי' מאמר הוא המשכה ונתדבקות בשורש החיות כמ"ש האמירך עשנו חטיבה אחת כו' :

בעשרה מאברות נ"ה ומה ת"ל כו' כדי להפרע מן הרשעים כו' ולתת שכר טוב לצדיקים שמקיימין העולם כו', פי' הדבר שיש לכל ופרט וכלל, ואם הי' נברא העולם במאמר אחד שהוא האחדות כלל הראשון, לא הי' שכר ועונש, אבל בבחי' הריבוי והתחלקות המדרגות שברא השי' להיות כמה רשעים המתנגדים לאמת וכופרין במלכות שמים ומצד זה לא הי' יכול להתגלות בחי' האחדות שעז' נאמר וירא כו' האור כי טוב ויבדל כו' שגנוז לצדיקים ועז' אמרו לתת שכר טוב שהוא מה רב טובך אשר צפנת כו', פי' שע"י הפרטים שנתפשטו משורש האחדות וזה עבודת הצדיקים לקרב המרוחקים ולהמשיך כל הפרטים לאחדות, וכלל השני הבא מהתאספות הפרטים הוא גדול במעלה יתירה, והוא העשירות אשר הוא ג"כ אחדות רק חשבון זה נעשה אחד מהתחלקות הפרטים, וזה ענין בעשרה מאמרות כו', ובאמת מזה נתרבה כבודו ית' ביותר מה שנתן כח להיות נמצא סיטרא דשיקרא בעולם, וכשהצדיקים מבררין זאת שהכל בכוחו ית' ניתוסף מזה כבוד שמים :

במשנה בעשרה דורות מאדם ועד נח כל הדורות היו מכעיסין עד שהביא עליהם מי המבול ומנח עד אברהם היו מכעיסין עד שבא אע"ה וקיבל עליו שכר כולם, כי נח אע"פ שהי' צדיק לא הי' יכול לעמוד נגד

אחד יכול להבראות, אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ודיתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין

ר"ע מברטנורה

(תהלים ל"ג) בדבר ה' שמים נעשו: שמאבדים את העולם. שכל המאבד נפש אחת מישראל כאלו אבד עולם מלא והרשעים שבעונם מאבדים את נפשם כאלו מאבדים את העולם כך מלאה. ולי נראה שמאבדין את העולם ממש. שמכריעים את כל העולם כולו לקץ חובה. ונמצא

שפת אמת

הברואים וניתן אח"כ במאמר אחד, לכן אח"כ התיר הב"ח לבני אדם שנתקן בסדר האחדות להיות הכל בטל לשרשו עד שהאדם מאסף כל הברואים, וע"ז הקשו חז"ל כי ה' יכול מקודם להיות הבריאה במאמר אחד ורק רצה השי"ת להיות נמצא ב' הבחי' עשרה מאמרות ומאמר א' כנ"ל, והנה אח"כ דור הפלגה קלקלו גם בחי' האחדות כמ"ש שפה א' ודברים אחדים כו' וחטאו בזה ג"כ אכן חטאם ה' בחכמה כמ"ש בזה"ק, לכן בעשרה דורות ראשונים נאמר עד שהביא עליהם מי המבול כנ"ל שהי' כבהמות ונאמר ימותו ולא בחכמה, אבל בדור הפלגה איתא שבא אברהם וקיבל שכר כולן נראה שהי' בהם הכנות טובות בחכמה

והלא במאמר א', י"ל הוא מאמר בראשית שהוא נמי מאמר

וכפירש"י כי ביום הראשון נכללו כל

הברואים והוא מאמר הראשון בראשית כו' השמים וכל לבאי' והפי' על מלאות ה' יסודות פעמוד הברואים נשען עליהם:

בהרע"ב כי האדם נק' עולם וק' ראש נברא רק במאמר א' נעשה אדם ואולי כיון שנברא באחרונה וכולם שהי' מקודם הי' הכנה אליו והאחרון כולל כל הקודמין ונ"ש נעשה אדם כו':

להפרע מן הרשעים וליתן שכר לצדיקים, יליד ממ"ג כיון דיש פרעון לרשעים ביותר שמאבדין דבר יקר כזה א"כ למה תגדל שכר הצדיקים הלא ברין הוא לקיים הברואים והעולם כיון שנברא בע"מ ואם להיפוך ק' ג"כ כנ"ל, ונראה כי העולם הוא הטובע בחי' מלאות הברואים בדרך ממולט וביטוי ולכן קשה לקיימה כעבודת הצדיקים שהיא לפני משה"ד והאורך וקשה לאבד ג"כ כח הטובע ולכן שניהם אחת ליתן שכר לצדיקים ולהפרע כו':

ודיתן שכר לצדיקים, ויל"ד למה הקדים התנא לרשעים להצדיקים, ונראה דקאי רק על רשעי אומות העולם ועל חסידי א"ה, ורשעים כוונתו על דור המבול, דאלו קאי על ישראל הלא הם היו מקודם טובים ואח"כ נתקלקלו, אך א"ה

שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות: בעשרה דורות מאדם ועד נח להודיע, כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מבעיטין ובאין, עד שחביא עיניהם את מי המבול. עשרה דורות מצח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מבעיטין ובאין.

ר"ע מברטנורא

ונמלא העולם אחד בעולם: שנברא בעשרה מאמרות, ואינו דומה להמאמר מלאכה שהיא נעשית ביום אחד: למלאכה שהיא נעשית בהרבה ימים: ב להודיע כמה ארך אפים לפניו, אף אמה אל תמנה שהאריך למלכות הרשעה כל השנים הללו שהן משעבדין

שפת אמת

א"ה היו מקודם רעים כגון דור המבול, דהם באמת איבדו את העולם, ואח"כ ה' בהם טובים, ולפי' הרע"ב ק' דהתחיל רק במאמר נפש מישראל ומ"ט ברשעי א"ה:

עשרה דורות מאדם וע"כ קאי אדלעיל שכל דור קלקל מאמר א' וגם נח איחא במדרש אלא שאלו חן: **מאדם** ועד נח לבאורה היבט מאדם מיותר ואפשר לאפוקי תקע"ד דורות:

ועד נח, בדורו של נח לא מלינו חטאים ואולי כיון דבדור אנוס הוחל לקרוא כו' ושהי נמי בזמן אנוס בפיר נקרא שכל הדורות היו כו':

להודיע כמה ארך אפים לפניו, בהרע"ב א"א אל תמנה כו', ולדבריו נראה שמדה זו ה' רק עד שלא הענישם אבל אח"כ נשתנה מדה זאת, ונראה שאינו לגריותא בלבד כי בכ"מ שנאמר ארך אפים לטובה וכן זה לחזק עלמו שלא יתייאש לדאוג שיבוא פורעניות רק הש"ס ארך אפים וממתין:

להודיע כמה א"א לפניו כו' עד שאלו א"א כו', קשה דכבר הודיענו כח א"א לעברה דורות הראשונים וי"ל דכאן עדיפא דה"ל להתייבש ממה שראו שהביא מבול לראשונים ומ"מ האריך להם אפן, ולבאורה ה' נראה שארך אפים הראשון יותר גדול כיון ששומדין לכליון לבסוף מה ימתין אבל באמת י"ל שהשני יותר גדול כיון שבאמת לא נפרע מהם לבסוף משא"כ בראשונה שנקטפו בסוף ועי' תוי"ט:

שכל הדורות היו מבעיטין ובאין עד שאלו אברהם אבינו וקבל שכ"כ, ק' דכיון שהיו מבעיטין למה ה' מגיע להם בכ"כ, וי"ל כי עיקר הכעס שגרמו אלו הרשעים ה' מה שלא ה' מי מהם ראוי לקבל השכר והשפע שהי' מיוחד להם עד שאלו אברהם וקבל שכ"כ ואז הקטפה וגמה כביכול גרמת הכעס שלהם, ויש להסביר זאת ע"פ מהל מי שהכניס אורח לביתו ואין בידו לכבדו מפאת איזה סיבה ודאי זה כדי ציון וקלף וכן ה' אז עד שאלו ארבעה ועשרה תשובה עבור בולם ומיקן את כולם ועי' קבל שכ"כ כולם, ומרומז כן בהפסוק א"ת כו' שדרך הרבה מאד:

וקבל

ובאין. עד שבא אברהם אבינו וקבר שבר כולם: עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם. להודיע כמה חיבתו של אברהם אבינו

ר"ע טברטגורה

משעבדין צביו. שיותר האריך לדורות. שמאדם ועד נח. ואחר כך נבטפו: וקבל עליו שבר כלם. עשה מעשים טובים כנגד מה שהיה ראוי שיפשו כולם. לפיכך נלוו כלם בזכותו. וכמו שנטל עליו עול מלוא בעולם הזה כנגד כולם. כך קבל בעולם הבא שבר כנגד כלם. שכל אדם יש לו שני חלקים. אחד בגן עדן. ואחר בגיהנם. וזה נטל חלקו וחלק חבירו בג"ע. נתייב. נטל חלקו וחלק חבירו בגיהנם: ג עשרה נסיונות. א' אור כשדים שהשליכו נמרוד לכבשן האש. ב' לך מארץ. ג' ויהי רעב. ד' ותקח האשה בית פרעה. ה' מלחמת הגולכים. ו' מעמד בין הצהרים שהראו שטבוד מלכות. ז' המילה. ח' ויבטח אבימלך ויקח את שרה. ט' גרש האמה הזאת

שבת. אמת

עשרה נסיונות נתנסה אברהם להודיע כמה חיבתו כו', כי ע"י נסיון מתעלה האדם למדרגה עליונה כי נסה הוא לשון הרמה כמו שאו נס, וממילא ע"י עשרה נסיונות נתרומם אאע"ה בכל העשרה דרגין, ובצדיק כתיב שבצ יפול צדיק וקם ואברהם שנקרא חסיד נתרומם ביותר:

עשרה

במקומו [כי הולך תחתיו עד שיתלבן בגיהנם אז יחזיר לו המקום] וד"ק:

עשרה נסיונות כו', יליד למה שדרשו חז"ל (סנהדרין דף ק"א) חבל על ראבדין כו' כשצקש לקבור את שרה כו' ולא הרהר כו' א"כ הו"ל למחשבו ג"כ לנסיון: [*ע"י בפי"ה ה"י יונה]:

נתנסה אאע"ה, ומלכו נמי בשאר לדיקים שיעקב אע"ה וכן באהרן נסיון במסה כו' אך באאע"ה היו עשרה נסיונות:

ועמד בכולם, ובתורה לא נזכר לשון נסיון רק בעקדה, אולם בהפסוק כתיב נסה ובמסנה א"י נתנסה וי"ל דבכל נסיון ה"י גם רלון מיוחד בהדבר כגון מילה ה"י הסתר ערלתו כו' ואיך היו לריבין להיות בלאו הכי רק ממילא ה"י לו לנסיון לחבל ירדתו למלרים כך ה"י ראוי להיות במלרים אבל בעקדה ה"י רלון הקב"ה שלא לבחטו רק לנסות אברהם שהוא יסבור כן בלבד:

להודיע כמה חבתו של אאע"ה, ולא אמר לדקתו כו' רק להודיע חיבת הקב"ה את אברהם לכן כמ"ש ד' לדיק יבחן כו' שנאה נפשו נתוודע כמה חיבב הקב"ה אותו ומיז"ט לא כ"כ:

עשרה

אבינו ע"ה: ד עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים. עשר מכות הביא הקדוש ברוך הוא על המצריים במצרים. ועשרה על הים. עשרה נסיונות נסו אבותינו את הקדוש ברוך הוא במדבר. שנאמר

ר"ע מברטנורה

הוא ואת בנה. י' העקידה: ד עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים. שנולדו מעשר מכות. וכלם היו במצריים ולא בישראל: ועשרה על הים. אחד ויבקעו המים. שניה שנעשה הים כמין אהל. ונכנסו ישראל לתוכו דכתיב (חבקוק ג') נקבת במטיו ראש פרציו. ג' שנעשה קרקעית הים יבש בלא חומר וטיט דכתיב (שמות י"ד) וצני ישראל הלכו ביבשה. רביעי שקרקעית הים שדרכו צו המצריים שהיו רודפים אחרי ישראל. נתלחלח ונעשה חומר וטיט. דכתיב (חבקוק ג') חומר מים רבים. ה' שהמים הנקפאים בקרקע הים לא היו חסיכה אחת אלא חסיכות קטנות כעין לבנים ואבני הבנין מסודרים זה אלל זה כדכתיב (תהלים ע"ד) אתה פוררת בעוץ ים שנעשה כעין פירורים. ו' שנהקשו המים הנקפאים ונעשו קשים כסלעים. כדכתיב (שם) שברת ראשי תנינים על המים והמצריים נקראו תנינים. ז' שנגזר הים לי"ב גזרים כדי שיצטרכו כל שבט ושבט בדרך אחד לצדו. והיינו דכתיב (שם קל"ו) לגזור ים סוף לגזרים. ח' שקפאו המים כספיר. ושוהם. וזכוכית. כדי שיראו השבטים אלו את אלו שעמוד האש היה מאיר להם. והוא שנאמר (שם י"ח) חשכת מים עבי שחקים כלומר קבוק המים ה' כעבי שחקים כעננס השמים לטוהר. ט' שהיו יולאים ממנו מים מתוקים שהיו שותים אותם. והוא שנאמר נולים. י' שלאחר ששמו מהם מה שרלו. הנותרים מהם היו נקפאים ונעשים ערימות. דכתיב (שמות ט"ו) נערמו מים נלבו כמו נד נולים: עשר מכות הביא הקב"ה על המצריים במצרים. דל"ך עד"ש באח"כ: ועשרה על הים. הן כנגד עשר נפילות שבשירת ויושע. רמה צים. ירה צים. טבעו צים

שפת אמת

עשרה נסים נ"ל במצרים ועשרה על הים. ופי' המפ' דעשרה של

מצרים כוונתו על שניולו מעשר מכות של מצרים ועשרה של הים עי' ברע"ב

שמחשבם, והק' כ"ק בנו אדמו"ר שליט"א

דלמה לא מנה על הים ג"כ מה שניולו מעשרה מכות שהיו למצרים צים, וא"כ הוה על הים עשרים נסים, והשיב לו דעשרה על הים ה' רק שלאחר הטביעה ה' להם עוד לרות כמ"ש הרע"ב, וא"כ כיון שישראל לא נטבעו כלל לא שייך למיחשב שניולו מאותן עשרה מכות:

בהרע"ב ד' שקרקעית הים כו', הק' כ"ק בנו אדמו"ר שליט"א דזה ה' של מצרים ולמה חשבו בזהדי הני דלישראל והו"ל כפיפא י"א מכות והשיב לו דגם זה נמי של ישראל שיתעכבו ולא יוכלו לרדוף אחריהם:

עשר נסיונות נסו אבותינו כו' שלא להתפאר שאבינו עמד בעשרה נסיונות מפני שחטאנו נמי בעשרה נסיונות כדכתיב זכור כו' הקלפתם:

נסו אבותינו כו' שנא' וינסו כו' יליד שאח"כ ג"כ נסו עוד חוזה פעמים כמו

שנאמר, וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי: ה' עשרה נסים נעשו לאבותינו בבהמ"ק, לא הפילה אשה מריה בשר הקודש, ולא הסריח בשר הקודש מעולם, וי"א נראה זבוב בבית המטבחים, ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים, וי"א כבו הגשמים איש של עצי המערכה, ולא נצחה הרוח את עמוד העשן, ולא נמצא פסול בעומר, ובשתי

ר"ע מברשנורה

ביום סוף, תהומות יכסיומו, ירדו במולות, תרען אי"ב, תהרום קמ"ך, יאכלמו קקש, כסמו יס, לללו כעופרת, הרי עשר נפילות, ותבלעמו ארץ אינו בחשבון הנפילות שזו היא מובנת שזכו לקבורה: עשר נסיונות נסו אבותינו להקדוש ברוך הוא במדבר, שנים ביום, א' צירידה שם נאמר (שם י"ד) המבלי אין קברים במלרים, ואחד בעליה, ויבואו מרתה וילוו, אחד צרפידים וירב העם עם משה, שנים במן לא תלאו ויאלו, איש אל יותר ממנו וייתרו, שנים בשליו, הראשון בשבתנו על סיר הכשר בשליו, והשני והאספסוף אשר בקרבנו, אחד בעגל, ואחד במתאוננים, ובמרגלים, והוא עשירי שם נאמר וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי: ה' ולא אירע קרי לכהן גדול, לפי שהיא עומאה היואלה מגופו, היה הדבר מגונה ומכוער יותר משאר עומאות: ולא כבו גשמים איש של עלי המערכה, ואע"פ שהמזבח במקום מגולה היה: ולא נלחה הרוח את עמוד העשן, שלא יהא מתמר ועולה: ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם

שפת אמת

להתנוסס ומה הטבע שנשתנה בעבור בני"ב ככשי"ב שנשתנו המה בנפשותם, ובאמת מעין זה ה"י תמיד בבית המקדש כשעלו בני ישראל לראות פני ה' במקום אשר יבחר שהי' המקום מיוחד לנסים כענין עשרה נסים נעשה בביהמ"ק, ובמקום שיש נסים יש התגלות ויש לרמוז בלשון המשנה עומדין צופין, שנתעלו ממש ויצאו מהתלבשות הגופים ונתרוממו, ועד"ו י"ל פי' משתחווים רווחים כלומר אעפ"כ המשיכו ברכה לעוה"ז כידוע ענין

וְיָא הסריח בשר הקודש מעולם, אפשר

אף כשנעשה נותר מ"מ לא הסריח:

וְיָא כבו גשמים איש של עלי המערכה, לכאורה הול"ל איש המערכה, וי"ל דקמ"ל דאף האש שהביאו מהדיוט דהיינו של עלים ג"כ לא נכבה דהאש משמים פשיטא שלא נכבה, ובכאן סמכו על הכס שלא עשו עולה לזה כמו כלה עורב, ובכרבה דברים לא סמכו כמו כהן גדול ביו"כ, ועי' בפסחים דף ס"ד ע"ב ניעלין תקן וכו':

וְיָא נמצא פסול בעומר והוא דאי' בגמ' (מנחות דף ע"ב) ה"י עומד ומקריב מנחת העומר ונעמאת כו' י"ל דמשם אין ראי' כיון דהותרה צליצור אבל פסול המעבב כגון עומאת זבין וכדומה אה"י דלא אירע גם י"ל בבית שני: וכ"כ

ובשתי הלחם, ובלחם הפנים, עומדים צפופים ומשתחווים רוחים, ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולה, ולא אמר אדם לחבירו, צר לי המקום שאלין בירושלים: ו עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן: פי הארץ, ופי הבאר, ופי האתון, והקשת, והמן

ר"ע מברטנורה

ובלחם הפנים, שאם היה נמצא בהם פסול קודם מלותן לא היה אפשר להקריב אחרים תחתם. שהעומר נקלר בלילה ולא היו מרבי לקלור. ושתי הלחם נאפים מערב יום טוב ואין אפייתן דוחה י"ט. וכן לחם הפנים נאפה מערב שבת: לצופי. לשון קף על פני המים. מרוב הקהל היו נדחקים אליו בחצויו. עד שהיו רגליהם נטולות מן הארץ ועומדים באויר: ומשתחווים רוחים. בשעת השתחוויה נעשה להם נס ומשתחווים בריוח כל אחד רחוק מחברו ארבע אמות. כדי שלא ישמע את חברו כשהוא מתודה ומזכיר עונותיו: לר לי המקום שאלין בירושלים, גרסינן. לפי שהיה המקום מזמין להם פרנסתו. ולא הולך אחד מהם ללאת משם ולומר פרנסתי (דחוקה) ואיני יכול לדור בירושלים. ויש ספרים שכתוב בהן כשאלין. ועל העולים לרגל נאמר. שלא היה אחד מהם מילר כשהיה לן בירושלים מחמת דוחק המקום. כמו לר לי המקום גשה לי ואשבה (יטעיה מ"ט): ו בין השמשות. בערב שבת בראשית קודם שנשלמה הצריאה: פי הארץ לבלוע קרח ועדתו: ופי הבאר. בארה של מרים שהיתה הולכת עם ישראל במדבר בכל המסעות. ויש אומרים שפתחה פיה ואמרה שירה שנאמר (במדבר כ"א) עלי באר ענו לה: ופי האתון. בין השמשות נגזר עליה שתדבר עם בלעם: והקשת. לאור ברית שלל יהיה עוד מצול: והמן

שבת אבות

[וכ"כ חוס' ישנים במס' יומא דכ"א]:
בעומר ובשתי הלחם ובלחם פ, ק"ק
 ללא הקדים ללחם פ' שהי
 תמיד, וי"ל משום דע"י עומר נתר במדינה
 וע"י שתי הלחם נותרו המנחות של כל
 השנה לכן הקדימן:
עומדים לצופים ומשתחווים רוחים
 רמו שט"י שפלות משתחווים
 בהכנעה נעשים רוחים:
ולא אמר אל לר לי המקום קשה
 דכתיב (יטע"י מ"ט) עוד יאמרו
 כו'

ענין השתחואה הוא המשכה מלמעלה
 למטה:
עו"ל הפי עומדין צפופין פי' בנס,
 ומשתחווים רוחים כאלו. הי'
 בזכותם, כדכתיב תשלם לאיש כמעשהו
 שהקב"ה עוזר אל האדם באופן שיוכל
 לעשות טוב מעצמו אם כי באמת הוא
 בעזר אלקי:

עשרה דברים נבראו בע"ש, [*ע"י
 שפ"א עה"ת ח"ה דף ע"ד]:
 (*) **פי** הארץ, ראיתי בתיו"ט שהקשה
 בפסוק חיים שאולה דרש"י פי'

לשאולה מדרגה תחתונה שבשאו"ל ומאין
 ידעו הכא ע"ש דבריו, ולא דק דשם דייקו כיון דכ' לשאולה וכלא יהובו
 חכמים כ"מ שצריך ה' בכופה הטי"ל ל' בתחילתה לכן פי' אמבטי תחתונה וכ"ה
 מפורש במד' ר"פ ויצא, משא"כ שאולה בלא למד הפי' כפשיטו:

פי הבאר נברא בע"ש ביה"ש, הרמז כי שבת הוא עצם הבאר, אך לפתוח פי
 הבאר תליא בהכנת ימי המענה וזכין בע"ש ביה"ש אל פי הבאר, וכן

והזמן והמטה והשמים, הכתב והמכתב, והלוחות, ויש אומרים, אף המזיקין, וקבורתו

ר"ע מברטנורה

והמן. שירד לישראל ארבעים שנה במדבר: והמטה. נעשיו בו האותות ושל סנפיריון היה: והשמים. כמן חולעת בריותו כשעורה כשהיו מראים אותו על האזנים הרשומות בדיו הן נבקעות מאליו. ובו פתחו אבני האפור והמשן דכתיב. זהו במלואתם: והכתב. לורת האותיות שהיו חקוקים בלוחות: והמכתב. שהיו נקראים מכל הארבעה לדדים: והלוחות. של סנפיריון היו. ארבע שנה. ורחמן שנה. ועוצין שלשה. כאבן אחת שארכה ורחבה ועוצה שוין. ונחלקה לשנים ונגללים היו וחלוצים מגלגל חמה: אף המזיקין. אלו הכדים. שלאחר שברא הקב"ה אדם וחוה היה מתעסק בצריאתו וכברא רוחותיו לא הספיק לברוא נופין עד בקדש

שפת אמת

היא בהכנת האדם בעוה"ז וזכה לעוה"ב כמ"ש עוה"ז רומה לפרודור התקן עצמן בפרודור כדי שהכנסו לטרקלין שיפתח דף הפתח של עוה"ב שהוא יום שכולו שבת:

והמן. דכ' למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחי האדם כו', פי' שכל המזון בצירוף הארה כמוצא פי ה' שמעורב בהלחם, ולכן כפי מה שנתעורר דור המדבר ניוונו במאכל רוחני שהי' קרוב יותר לכת מוציא פי ה' קודם שהי' בתלבוש בלבוש גשמי, וכ' דבר יום ביומו כנ"ל שהי' דבוק בשורש החיות דכ' בטובו כחדש בכ"י מ"ב,

והכתב. והמכתב והלוחות, הכתב האותיות

וכמ"ש הזן את העולם כולו בטובו, אך כ' מה רב טובך אשר צפנת ליראיך שלא הכל זוכין לטוב הגנוז והמן הי' מעשרה דברים שנבראו בע"ש ביה"ש, והם היו בתכלית הדקות שהיו סמוכין להשבת. וכ' וירא אלהים את כל אשר עשה כו', יתכן לרמוז על י' דברים שנבראו בה"ש, [*עי' שפ"א עה"ת ח"ה דף ע"ד] וכ' בהם טוב מאוד כמ"ש מה רב טובך כו', וכ"כ תכין בטובתך לעני אלקים, דרשו חז"ל העוסק בתורה הקב"ה בעצמו מכין לו סעודה כו', והנה בשבת מהגלה מתנה טובה שבבית גנוי, ולכן יתכן לומר כי בעונג שבת יש בו מעין טעמי המן, כי צנצנת המן גננו היינו שנשאר ממנו משהו לדורות ואהוז' לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, וכי ח"ו אין לדורות אלו חלק בתורה, ולכן נאמר שבש"ק זוכין בנ"י להיות בכלל אוכלי המן, וגם לפי הפשוט כן הוא שניתנה תורה לאוכלי המן שיש להם כנוח לעסוק בתורה ואין טרדין בפרנסה, ומה"ט ניתן השבת למנוחה לבני לעסוק בתורה כמ"ש ז"ל שבת יעשה כולו תורה:

(*) והמטה. בס' חזקוני (פ' קרח) הקשה אהא דאיתא שמטה נברא בע"ש בה"ש, והא בקרא משמע שפרח בימי אהרן, ובס' צדה לדרך תמה עליו שפי' המשנה מטה משה, אכן לא ראה דבגמ' פכ"ה (דף נ"ד

וקבורתו ש' משה רבינו, ואילו של אברהם אבינו, ויש אומרים, אף צבת בצבת עשויה: ו' שבעה דברים בגולם, ושבעה בחכם. חכם אינו מדבר לפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמעין, ואינו נכנס לתוך דברי חבריו, ואינו נבהל להשיב, שואל כענין, ומשיב כהלכה, ואומר ע' ראשון ראשון, ועל אחרון אחרון, ועל מה שלא שמע, אומר לא

ר"ע מברטנורה

פקדש היום, וגשאלו רוחות בלא גוף: ואילו של אברהם אבינו, נגזר עליו בין השמשות שיהיה נאחז בסבך בקרמיו בשעת העקדה: אף צבת בצבת עשויה, תרגום מלקחים לצבתה הצבת אינה נעשית אלא בצבת אחרת, וראשונה מי עשה על כרחך מאלה נעשית בידי שמים, ונבראת בין השמשות, וזה נדחה בגמרא בפרק מיקוס שנהנו (דף נ"ד) ואמרו אפשר שהצבת הראשונה נעשית בדפוס שהתיכו הנמוכת בלש, והציקוה בתוך הדפוס ונעשית הצבת מיד: ו' גולם, לשון גולמי כלים שלא נגמרה מלאכתו, כך אדם שאינו נגמר בדעתו לא במדות ולא בחכמה, קרוי גולם: אינו מדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה, שכן מצינו באלעזר ואיתמר שלא רצו לדבר בפני אביהן כשקץ עליהם משה והשיב אהרן: ואינו נכנס לתוך דברי חבריו, שלא (יערצבנו) דכתיב (במדבר י"ב) שמעו נא דברי המתים לי עד שאדבר, קל וחומר להדיוט: ואינו נבהל להשיב, כדי שתהא תשובתו כהלכה, וכן באלהיה הוא אומר (איוב ל"ו) כתר לי זעיר ואחור: שואל כענין ומשיב כהלכה, לדבר אחד הוא נמנה כאן, והכי פירושה, התלמיד שואל כענין כלומר בזאת ענין שהם עובדים בו, ואז הרב משיב כהלכה, אבל אם ישאל התלמיד שלא כענין, הוא מציא לרב שישיב שלא כהלכה, על דרך שאמר רבי חייא לרב (שבת דף ג') כי קאי רבי בהאי מהכתא לא השיליה במסכתא אחריתא, וכן אהא מולא באנשים אשר היו טמאים לגפש אדם, שראו את משה עוסק בהלכות הפסח, ושאלו לו אותו ענין: ואומר על ראשון ראשון, וכן מצינו בהקצ"ה שאמר לו משה (שמות ג') מי אנכי כי אלך אל פרעה היא הראשונה, וכי אנויה את בני ישראל הרי שניה, והשיבו הקצ"ה על הראשונה כי אהיה עמך, ועל השניה בהוציאת את העם ממצרים תעבדון את האלהים: ועל מה שלא שמע אומר לא כמעתי, אם פוסק

שפת אמת

דין

האומרים והמכתב הקולמוס והלוחות (ג"ד) איתא ברייתא דחשיב דברים הגיירות ולפ"ז דברים נפרדים הם שנבראו בע"ש ופ"א חשיב משה ופ"א אף ובפיר יש מנין עשרה אבל בתרגום מקו של אהרן שקדי ופרחיה, א"כ יונתן פ' בלק חובב בתוך העשרה דברים מוסיקן ועניי כבוד דג' אלו חובב לדבר אחד:

שבעה דברים בגולם, מה שמקדים דברים של הגולם מפני שכן הדרך גולמי כלי מקודש הגמר:

חכם אינו מדבר לפני מי שהוא גדול בו' בהרע"ב ראי' מאלכזר כו' פי' הגם שהיו לריבין להשיב תיכף כדי לתרץ את אציהם אך מ"מ זהו יותר עדיף שלא לדבר בפני שגדול ממנו:

ואומר על ראשון ראשון אין הכוונה דוקא לענין השובה על שאלה רק שמקדים בדבריו הקדמות שלריך להקדים כדי שיוצבו דבריו:

ועל מה שלא שמע אומר ל"ש יל' שאינו אומר שהם כאלו זה הלכה פשוטה ובגורו

לא שמעתי, ומורה על האמת, וחלופיהן בגולם: "שבעה מיני פורעניות באין לעולם, עד שבעה גופי עבירה, מקצתן מעשרין ומקצתן אינן מעשרין, רעב של בצורת באה, מקצתן רעבים, ומקצתן שבעים, נסרו שלא לעשר רעב של מהומה ושל בצורת באה, ושלא ליטול את החלה, רעב של כליה באה, דבר בא לעולם, על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לבית דין, ועל פירות שביעית, חרב בא לעולם, על ענוי הדין, ועל עזת הדין, ועל המורים בתורה שלא כהלכה: " חיה רעה באה לעולם, על שבעת שוא, ועל חילול השם, גלות בא לעולם, על עובדי אילים, ועל גדוי עריות, ועל שפיכת דמים, ועל השמטת הארץ, בארבעה פרקים הדבר מתרבה, ברביעית, ובשביעית ובמוציא

ר"ע מברטנורה

דין מן הסברה מדעתו לא יאמר כך שמעתי מרבותי, ומלינו באנשי חזן כששאל מהם יעקב (בראשית כ"ט) השלום לו אמרו לו שלום והנה רחל בתו באה עס הלאן, כלומר זה אנו יודעים, ואם תשאל יותר הנה רחל בתו באה עס הלאן, והיא תגיד לך, כי אנחנו לא ידענו יותר מזה: ומורה על האמת, ואף ע"פ שיכול להעמיד את דבריו על ידי טענות שזידו, וכן מלינו במשה (ויקרא י"ד) כשסלקו אהרן ואמר לו אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות וישמע משה ויטב בעיניו הודה ולא בוש לומר לא שמעתי אלא שמעתי ושכחתי: וחלופיהן בגולם, חלוק הדברים הללו, שהפכים הם בגולם: ח רעב של בצורת, הגשמים מועטים ומתוך כך השער מתקצר: רעב של מהומה, מפני הגייסות אין יכולין לאסוף התבואה: רעב של כליה, השמים כבדול והארץ כנחוסה: שלא נמסרו לב"ד, שלא עשו בהן דין תורה: ועל פירות שביעית, שטושים בהן כחורה, ואין טוהגין בהן קדושת שביעית: ענוי הדין, שידועים להיכן הדין נוטה ומעבדין ואין פוסקין אותו: עוות הדין, לזכות את המייב, ולחייב את הזכאי: ועל המורים בתורה שלא כהלכה, לאסור את המותר, ולהתיר את האסור: ש שבעת שוא, לבטלה שלא לזורך: חלול השם, העובר עבירה בפרהסיא ביד רמה, אי נמי שגני אדם רואים ולומדים ממעשיו: ועל השמטת הארץ, שחורשים וזורעים בשביעית

שפת אמת

מלבד דעכ"פ הקשה החזקוני שפיר ע"א אותן י"א, רק מגמ' הנ"ל מוכח דפי' מטה שבאבות ג"כ ע"ל מטה אהרן דלמה נעשה מחלוקת בתנאים בכדי, אכן עיקר הקושיא דק"מ דע"ד דכמו שפי' הארץ נברא בע"ש היינו שגזור שיפתח בימי משה כן גזור שיפרח מטה אהרן כנ"ל:

שדי

מקצתן מעשרין כו', י"ל הפי' שהרוב עושין כן לפעמים מעשרין

ופעמים לא, ופי' מקלמן מקלם זמנים:

ושלא ליטול את החלה כו', זה חמור יותר משום דמקרבא הנייתה:

גלות ב"ל על עובדי ע"ז כו' והא דבית שני נחרב על שנאת חנם י"ל דחרב הבית

בהפסדו

בצביעות: מפני מעשר עני שבשלישית. שבמקום מעשר שני שמפרישים בשאר שנים של שמטה. בשלישית ובששית מפרישין מעשר עני: גזל מהמות עניים. לקט הכחה ופאה פרט ועוללות: י שלי שלי ושלק שלך. איני רוצה לההנותך והלואי שלא תהנה אחתי: ויש אומרים זו מדת סדום. קרוב הדבר לבא לידי מדת סדום שמהוך שהוא רגיל בכך. אפילו בדבר שחברו נהנה והוא אינו חסר לא ירצה להטות את חברו וזו היתה מדת סדום שהיו מתכונים לכולות הרגל מצוניהם ואף על פי שהיתה הארץ רחבת ידים לפניהם ולא היו חסרים כלום: שלי שלך ושלק שלי עם הארץ. שהנהגה ומהנהגה. וזהו יסוד' של הארץ. אבל אינו יודע קרא. דכתיב (משלי ט"ו) ושונא מתנות ימיה. וזהו לשון עם הארץ. האמור בכל מקום שהוצא בתקונה של הארץ. אבל אין בו חכמה להבדיל בתקוין הראויין: שלי שלך ושלק שלך. מהנה את הצרייות מכנסיו והוא אינו נהנה מאחרים: חסדי. שבושה לפנים משורת הדין: יא הכי גרסינן נוח לכעוס ונות לרעות. ילא שכרו בהפסדו. קשה לכעוס וקשה לרעות ילא הפסדו בשכרו

הבית הוא ענין אחר וגלות כבר התחיל
מבית ראשון דב"ט כבר היו רוב הזמן
כפופים למלכות אחרת ג' ב :

שלי ש"ך וש"ך ש"ך חסיד ש"ך שלי
ושלי שלי רשע, כי בני כל
אחד

דנענקו יוטר על מעשר עני משאר מעשרות משום דחמיר דכתיב וקבע את קובציהם נפש. ושאר מעשרות די צאם רק מפריש אף אס עוד לא נפן אצל מעשר עני נענש אף אס דבר הפריש :

עירי שלך ושלך שלי ע"ה שלי שלך ושלך שלך חסיד יתכן כי מהאי צבא נלמד הכלל דלא ע"ה חסיד כי הגם שמה שאומר שלי שלך זהו מן מפשי החסיד מ"מ הסיפא מקלקל גם מחלה הראשון של החסידות:

ארבע מדות נהגות נוח לכבשם כו' כלומר כי אלו תלוין זה בזה מ"ס נוח לכבשם כיון שהוא נוח לרעות לכן ילא שכרו בהפסדו ויש לבזבז הלשון שהשכר מביא לו ההפסד כי כל ימיו מכאובים וכבשם ולמה נכנס בדרך זה כיון שתלוין זה בזה, ומה"ס נמי קשה לרעות כיון שקשה לכבשם, ויש לבאר יותר דהראשון

בהפסדו. קשה לבעוס וקשה לרצות. יצא הפסדו בשכרו קשה לבעוס ונוח לרצות. חסיד. נוח לבעוס וקשה לרצות. רשע: י' ארבע מדות בתלמידים. מהר לשמוע ומהר לאבד יצא שכרו בהפסדו. קשה לשמוע וקשה לאבד. יצא הפסדו בשכרו. מהר לשמוע וקשה לאבד. זה חלק טוב. קשה לשמוע. ומהר לאבד. זה חלק רע: י' ארבע מדות בנותני צדקה.

ר"ע מברטנורה

בשכרו. אדם שנועם מהר על כל דבר. אף על פי שהוא חוזר ומתהלל מהרה. הפסדו המרובה משכרו. שרוב מעשיו מקולקלים. מאחר שהוא נוח לבעוס על כל דבר ודבר. אבל הקשה לבעוס. אף ע"פ שיש לו מדה רעה שהוא קשה לרעות. ילא הפסדו המועט שהוא קשה לרעות. בשכרו המרובה שהוא קשה לבעוס. ורוב מעשיו מתוקנים. ואית דגרסי אפכא. וגרסא זו נראית לי עיקר: יב מהר לשמוע ומהר לאבד ילא שכרו בהפסדו. דמאחר שנוכח מה שלומד מה הנאה יש בזה שהוא מהר לשמוע. נמצא הפסדו גדול משכרו: קשה לשמוע וקשה לאבד ילא הפסדו בשכרו. שמדה טובה שיש בו יתירה על המדה הנפסדת הואיל ומה ששמע אחר הקושי הוא זוכר ואינו בוכח. ונפקא מינה שאם יש לפנינו בני תלמידים ואין לנו לספק מזון אלא לאחד מהם. נקדים הקשה לאבד על המהר לבעוס: זה חלק רע. לא היה שייך למתני הכא חסיד או רשע. שאין זה דבר התלוי בצחירתו של אדם. אלא חסרון שהיה בו מעיקר ברייתו: ארבע

שפת אמת

אחד מסייע לחבירו והחסיד תורה מעשים טובים שלו בזכות אחרים, והרשע סובר שכל העולם גיוון בשבילו וכאשר ראינו בגיאותן של עדת קרת, ואהרן אדרבה לא ענה כלום והאמין כי בכח הרבים עובר את עבודתו כי הוא שלוחן של כלל ישראל:

יצא שכרו בהפסדו דהכנס מדה מגונה

מאוד ולכן נל"כ קשה טפי ממי שאינו נוח לרעות כי נקל לחפש עלה

כ

להעלך מלבעוס משכבר כועס ויתפרש ממנו:

קשה לבעוס ונוח לרעות חסיד דכיון שהוא קשה לבעוס ומ"מ בזה נהנה ודאי הולך לבעוס ומ"מ גובר על עלמו ומתהלל ש"מ דיש בו מדת חסידות כנ"ל:

נוח לבעוס וקל"ר רשע דהנה כתיב כעס בח' כסילים ינוח כי אין לך כסיל גדול מזה כיון שבעוס שהוא כעובד ע"ז הרי עושה לעלמו יותר רעה ממה שעשה לו חבירו המכעיסו ולכן קוראו רשע הגם שחבירו פשע בו:

מהר לשמוע ומהר לאבד ילא שכרו בהפסדו וקשה כיון שזה יש לו תפיסה יפה שמחיר לשמוע מה ענין לזה מה שהוא שכן וי"ל דהכוונה שאילו הי' מתייגע ולא מיהר לשמוע רק יותר במתינות לא הי' ממחר לאבד נמצא שהמחירות גרם לו האבדה לכן יולא שכרו בהפסדו כי טוב מעט כו':

ארבע מדות בנותני צדקה כו' מקשין כי לא יתן ולא יתנו אחרים אינו

צדקה הרוצה ישותן ולא יתנו אחרים, עינו רעה בשל אחרים. יתנו אחרים והוא לא יתן. עינו רעה בשלו. יתן ויתנו אחרים. חסיד. לא יתן ולא יתנו אחרים. רשע: י' ארבע מדות בהולכי לבית המדרש. הולך ואינו עושה, שבר הליכה בידו, עושה ואינו הולך, שבר מעשה בידו. הולך ועושה, חסיד. לא הולך ולא עושה, רשע: י' ארבע מדות ביושבים לפני חכמים, ספוג, ומשפך, משמרת, ונפה, ספוג, שהוא סופג את הכל, ומשפך, שמכניס בזה ומוציא בזה, משמרת, שמוציאה את היין וקולטת את השמרים

ר"ע מברטנורה

יג ארבע מדות בטחני לדקה, כלומר בנתינת הלדקה ולא בטחני לדקה ממש דהא איכא דהו מי שאינו נותן, וכן בסמוך בהולכי לבית המדרש היינו בהליכת בית המדרש: עינו רעה בשל אחרים, רודף שהלדקה מעשרת, ואינו רואה שאחרים יתפשרו, פירש אחר יש מי שחס על ממון קרוביו יותר מעל ממון, ואע"פ שהוא נותן אינו רואה שקרוביו יתנו, שלא יאבדו את ממונם, ועינו רעה בשל אחרים, דומיא דעיני רעה בשלו דבסיפא: יד הולך ואינו עושה, הולך לבית המדרש לשמוע ואינו שונה ולומד ולא מבין: עושה ואינו הולך, לומד ושונה בביהמ"ד שבביתו: טו ביושבים לפני חכמים, לעיל בארבע מדות בתלמידים, איירי בענין הזכרון והשכחה, והשתא מיירי בענין הסברה הישרה, ובבירור הדבר הנדון מהבדלי לודק: ספוג, הוא סופג את המים, בין עכורים בין ללוים, כך יש מי שלבו רחב ומקבל כל מה ששומע, ואין בו כח לבדור האמת מן השקר: משפך, כלי שנותנים על פי חזית או על פי הנוד כשרוצים למלאותו יין או שמן: שמכניס בזה ומוציא בזה, כך יש מי שמקבל כל מה ששומע, וקולט דבר של וקולטו כך פולטו: משמרת, מוציא כל מה ששומע בבית המדרש, וקולט דבר של בטלה

שפת אמת

אינו בכלל נוהגי לדקה וי"ל דהפ"י אינו רואה היינו שאין צולטו אבל באמת מוכרח ליתן ע"י כפי' או בזה ע"י בתוס' חולין דף ז':

ארבע מדות ביושבים לפני חכמים כנראה שכל אלו המדרגות בתלמודי הרב יש מהם שיקבל הפסולת ויש ללקוט הטוב כו' והם מיני מדרגות שג"ל בכל רב:

ספוג שהוא סופג את הכל, הפסוק דספוג גרוע מנפה אבל בספרי פ' עקב משמע בספוג הוא המובחר:

שמכניס בזה ומוציא בזה כלומר מחמת שאינו שומע מיד כראוי ולכן לא חשיב נמי שאינו שומע מלאמה כמו לעיל דחשיב נמי לא הולך ולא עושה:

ורא יתנו אחרים שאינו מתבדל בינתו לכן בינתו אחרים והוא לא יתן לא נקרא רשע שעכ"פ מתעסק בנתינת הלדקה ולולי זאת הו"ל רשע שאינו נותן לדקה: **הולך** ואינו עושה, יל"פ הליכה נק' לודק אחיפת הקהל לפקה על עסקי רבים וכדומה והע"י גוף הלימוד, אינו שהולך ע"ד ללמוד והסוף ה' שלא למד שנמנע עבור איזה סיבה אבל כשהלך מיד ע"מ שלא לעשות אינו בכלל הולכי לביהמ"ד:

הולך ועושה י"ל עושה כופה אחרים

השמרים. ונפה, שמוציאה את הקמח וקולטת את הסולת: מי כל אהבה שהיא תלויה בדבר, במ"ד דבר במלה אהבת, ושאניה תלויה בדבר אינה במלה לעולם. איזו היא אהבה שהיא תלויה בדבר, זו אהבת אמן ותמיד. ושאניה תלויה בדבר, זו אהבת דוד ויהונתן: יי כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים. ושאניה לשם שמים, אין סופה להתקיים. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים, זו מחלוקת הלל

ר"ע מברטנורא

בטלה: נפה. לאחר שמוציאים הסוכין והמורסן מן הקמח הנטמן, וכאשר הקמח הדק עם הסולת הגס והוא החשוב, מעבירין אותו בנפה דקה מאד ויורד ממנה כל אותו הקמח הדק שהוא כעין עפרורית לבנה ונשאר הסלת הגס החשוב, וכן היו עושין למנחות. כך יש מי שיש בו כח לזכר וללצן שמועותיו, וקולט האמת מן השקר והבטל: מי כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל, שאינו מתקיים. כשיבטל הדבר שהיה סבה לאותו האהבה, גם האהבה בטלה, וכל אהבה שאינה תלויה בדבר בטל אלא בדבר קיים. כגון אהבת הלדקים והכמים, אינה בטלה לעולם. כשם שהדבר שהוא סבה לאותה אהבה אינו בטל כך אין האהבה בטלה: אהבת אמן ותמיד, מפני ישיה: אהבת דוד ויהונתן, להשלים רצון קונס דאמר לו יהונתן לדוד, אתה תהיה למלך על ישראל ואני אהיה לך למשנה: יי כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים. כלומר שאנשי המחלוקת ההוא מתקיימים ואינם אוזדין, במחלוקת הלל ושמואל שלא אבדו, לא תלמיד ב"ש ולא תלמיד ב"ה, אבל קרח ועדתו אבדו, ואני שמעתי פירוש סופה, תכליתה המבוקש מענינה, והמחלוקת שהיא לשם שמים, התכלית והסוף המבוקש מאותה מחלוקת להשיג האמת, וזה מתקיים כמ"ש מתוך הויכוח יתברר האמת, וכמו שכתבאר במחלוקת הלל ושמואל, שהלכה כב"ה, ומחלוקת שאינה לשם שמים תכלית הנרצה בה הוא בקשת הבררה ואהבת העלות, וזה הסוף אינו מתקיים, כמו

שפת אמת

בר מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים פי' שלשניהם יש קיום כיון שהכוונה א' ומחלוקת קרח לא הי' לשם ואמר מחלוקת קרח וכ"ע ולא אמר קרח ומשה כמו שמואל והלל אכן כיון שמלך משרעה נתקיים כי כוונתו לשם לכן לא הזכירו: כל

כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים זו מחלוקת שמאי והלל ושאניה לשם שמים מהלוקת קרח כו' וכן הוא בזה"ק דפליג על שבת שנק' שלום ואחיד במחלוקת ע"ש, כי בודאי יש מקום לחילוקי דעות שנמצא בבבלי כמ"ש שאין פרצופיהם שוה כך אין דיעותיהם שוות, והענין ע"פ מ"ש אא"ז בורר זיל על המשנה אם אין אני לי מי לי כי כל אדם נברא לתקן דבר מיוחד שאין אחר יכול לתקן, וכן בכל זמן וזמן מיוחד תיקון אחר, עכ"ז כשאני לעצמי מה אני שצריך כל אחד לבטל חלק פרטי שלו אל הכלל ע"כ דפח"ח, וענין זה נוהג בעולם שנה נפש, כי בששת ימי בראשית נברא בכל יום ענין מיוחד לא ראי זה כראי זה, אך השבת הוא הכולל כל הימים והוא כלי מהויק ברכה ע"י שיש בו האהדות לכן הוא קיום כל הימים כדאיתא באת שבת באת מנוחה ונגמרה המלאכה כי אם אין שלום אין כלום, וכמו כן בנפשות כל נפש יש בו ענין

הלל ושמואי, ושאינה לשם שמים, זו מחלוקת קרח וכל עדתו: יה כל המזכה את הרבים, אין חטא בא על ידו, וכל המחמיא את הרבים, אין מספיקין בידו לעשות תשובה. משה זכה וזיכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו, שנאמר, צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. ירבעם בן נבט חטא והחמיא את הרבים, חטא הרבים תלוי בו, שנאמר, על חטאות ירבעם אשר חטא, ואשר החמיא את ישראל: יס כל

מי

ר"ע מברטנורה

כמו שמצינו במחלוקת קרח ועדתו שהתכלית וסוף כונתם היתה בקשת הכבוד והשררה והיה להפך: יח אין חטא בא על ידו, כדי שלא יהא הוא צניחם ותלמידיו בנן עדן: אין מספיקין בידו לעשות תשובה, שלא יהא הוא צניחם ותלמידיו צניחם: וזיכה את הרבים, שלמד תורה לכל ישראל: לזקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. ומשפטיו עטם ישראל כאלו הוא עשן: אשר חטא ואשר החמיא את ישראל. מדלל קאמר על חטאת

שפת אמת

כל המזכה את הרבים ל"ע שיעור רבים, ולמ"ש הרע"ב שלא יהי' הוא כו' אף ביחוד כן: [*ע'] בס' תוס' יוה"כ ביומא פ"ז: **ירבעם** צ"כ חטא והחמיא אה"ר, ק' דאחז"ל אחז"ל הקב"ה וא"ל חזור כך הרי דהספיק בידו לעשות תשובה, וי"ל ע"י שהי' לדיק גדול מעיקרא והי' מקודם מזכה

צריך להיות שכל אחד יאמר דעתו אבל הכל כדי שיהי' אח"כ אחדות אחד, כדכתי' והב בסופה אהבה בסופה זה הוא מלחמת ה' לש"ש ומתחיל בפיגור ומסיים בחבורא ואז מתקיים כמ"ש עושה שלום במרומיו, והנה במשנה סופה להתקיים וביארו בגמ' במחלוקת שבאי והל"ל מאחר שאלו ואלו דברי אלקים חיים למה זכו ב"ה לקבוע הלכה כמותם שנוחין ועלובין היו ע"ש בעירובין והענין הוא עפ"י מ"ש במ"א דכתבו חז"ל שעלה במחשבה לברוא במדה"ד וראה שאין עולם מתקיים ושיתף מדה"ר ובארנו כי לא הי' שינוי ח"ו רק שכן הי' הבריאה שיהי' בכל דבר תחילתו סדר הדין ובגמר ישתתף מדת הרחמים, ופי' אלו ואלו דברי אלקים חיים שב' הדיעות מתקיימים בשמים רק בעוה"ז הלכה כב"ה, ובשם האר"י ז"ל איתא סופה להתקיים כי לעתיד יהי' הלכה כב"ש, והוא כנ"ל סוף מעשה במחשבה תחלה, כי בודאי כמו שעלה במחשבה כך יהי' רק בנתיים בעוה"ז מתנהג בשיתוף מדת הרחמים, וקרח שרצה שיגמור בסופו במדת הדין שחזא מדת הלוים וזה א"א, וכן איתא כי הלוים הוא התעוררות הראשון אבל הגמר צריך להיות בחסד כדאיתא שמאלא אתער וימינא עביר, ובודאי המחלוקת של קרח היה צריך להיות רק שלבסוף יבטל עצמו אל האמת, ומחלוקת ב"ש וב"ה ג"כ באופן זה כידוע ששמואי יורד לעומק הדין

מי שיש בו שלשה דברים הללו הוא מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים אחרים, הוא מתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו של אברהם

ר"ע מברטנורה

חמאת ירבעם וישראל ש"מ שהכל תלוי בירבעם: ים מתלמידיו של אברהם חביתי למד

שפת אמת

הדין כמ"ש מחדרין טפי ובי"ה וותרן וענותן ה', אך ב"ש כיון שהי' כוונתם רק לש"ש, זה המכון שהי' לשם שמים שיתף עמו מדה"ר פי' שידעו שאעפ"כ צריך למדת החסד ג"כ וכמ"ש בגמ' לא נמנעו זה מזה אעפ"י שאלו אוסרין ואלו מתירין כו', אבל קרח רצה לירד לעומק הדין וערער על הכהונה שהוא מדת החסד לומר שאינו צריך לחסד לכן לא הי' יכול להתקיים:

במשנה כי שיש בו ג' דברים אלו עין טובה רוח נמוכה נפש שפילה מתלמידיו של אאע"ה, דמאחר דכתיב אשר יצוה כו' ושמרו א"כ הוא מלמד לנו איך לעבוד את הקב"ה וע"י ג' מדות הנ"ל זוכין לאהוב את ה' שהיא מדתו של אאע"ה כדמייתי קרא להנחיל אוהבי יש שע"י ג' מדות הנ"ל שהם במחשבה דיבור ומעשה זוכין אל אהבת הבורא וכתיב בפרשת ק"ש ואהבת את ה' כו' אשר אנכי מצוך היום, וציווי זו בכל יום הוא ע"י אברהם אבינו דכתיב בי' אשר יצוה את בניו:

עין

מתלמידיו של אאע"ה פי' שהאבות הקדושים פעלו כל אלה המדות לדורות

וכל מה שמתקן האדם עצמו ידע שהוא בכחם, רק כמ"ש הבורא בדרכיהם ועי"ז עושה כמעשיהם, לכן כל מי שיש בו אלה המדות הוא מתלמידיו של אאע"ה שכשאמר אנכי עפר ואפר ביטל עצמו וכל זרעו אחריו להשית, וכן זה לעומת זה, הרשע בלעם חפר דרך שקר לדורות להראות דרך הכנעה שוא כמ"ש במ"א מזה בשם מר"ן ז"ל כי באותו הכנעה עצמו שאמר אם יתן לי בלק כו' הי' רק להתגאות עצמו, והחילוק הוא נקודה האמיתיות שסמ"א מכניע כדי לגנוב ולעלות, ואנחנו בני ישראל גם העליות שמבקשין מהשית שנוכל להתקרב אליו כדי להכניע ולשוב ליראתו באמת, וזהו סוף הרצון שבישראל לבוא להכנעה וזהו נפש שפלה שרוצה להישאר בכ"ן:

עין

אברהם אבינו עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה. תלמידיו של בלעם הרשע עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה. מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע. תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין העולם הבא שנאמר להנחיל אוהבי יש. ואוצרותיהם אמלא. אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין ניהגם. ויורדין לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת. אנשי דמים

רע מברטנורה

למד ממנו והולך בדרכיו: עין טובה. מסתפק במה שיש לו ואינו חומד ממון אחרים. שכן מלינו באברהם שאמר למלך סדום (בראשית י"ד) אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך: ורוח נמוכה. עטוה יתירה. וכן מלינו אברהם אמר (שם י"ח) ואנכי עפר ואפר: ונפש שפלה. זהירות והפרישה מן התאוות. ומלינו זה באברהם. (שם י"ב) הגה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את. שעד עכשו לא הכיר זה מרוב לניעות. ובצלעם אשכחן עין רעה שהיה יודע שהיה רע בעיני המקום שילך אלל בלק והיה הולך כדי לטול שכר דכתיב (במדבר כ"ב) אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף זהב: ורוח גבוהה. דאמר (שם כ"ד) נאם שומע אמרי אל ויודע דעת עליון: ונפש רחבה. שאם לא היה רב התאוה לא היה יושע להפקיד בנות מואב לזנות. ואמרו חכמים בלעם בועל אהבו היה: להנחיל אוהבי יש. אברהם הקרי אוהב דכתיב (ישעיה מ"א) זרע אברהם אוהב. יש בע"הב. ואלוהותיהם אמלא בע"הו: אנשי דמים

שפת אמת

עין טובה כו' ונפ"ש עי' הרע"ב ועי"ל **עין טובה**, פי' עין טובה שכל מה נפש שפלה מרכוה סדום וע"ט שהוא רואה מכיר בו חסד וטובת מהכנסת אורחים:

הבורא ית"ש והכל טוב בעיניו ובכח הוי זה נעשה טוב וכדאיתא גבי נחום איש גם זו, ואיתא בזה"ק פ' נשא על מאי

דכתיב באברהם כה יהי זרעך והאמין בה' ויחשבה לו צדקה ב' פירושים שהקב"ה השבה לאברהם לצדקה ותו פירש שאברהם חשב כדת כה אעפ"י שהיא דין חשבה לצדקה ע"ש, והוא כמ"ש שע"י שאברהם השבה לצדקה נעשה מדה זו חסד וצדקה, וזהו המתחסד עם קונו פי' סנביא בעולם התגלות חסדיו של הקב"ה כמ"ש ז"ר על אברהם אע"ה שהחסד מתגלגל בעולם בשבילו:

תלמידיו של א"א אוכלין בעוה"ז ונוחלין לעוה"ב שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא פי' שיכולין לקבל השפע גם בעידם בעוה"ז ועי"ז מתקנים הגוף שהוא כלי לקבל השכר כדאיתא המשל יש לך כלי לקבל, כי בוודאי השכר בעוה"ב אין לו סוף והשי"ת בטובו חפץ ליתן לכל ברי', אבל כפי חיקון האדם בעולם הזה מכין לו כלים ואוצרות לקבל השכר ז"ש ואוצרותיהם אמלא, וז"ש על ידי ע"א אוכלין בעולם הזה ונוחלין לעוה"ב כמ"ש *ויעי' עוד שפ"א עה"ת ח"ד דף ע"ה ע"ב*:

דמים וטרמה לא יחצו ימיהם. ואני אבטח בך: כ יתודה בן תימא אומר. הוי עז כנמר וקל כנשר. רץ כצבי. וגבור כארי. לעשות רצון אביך שבשמים. הוא היה אומר. עז פנים לגיהנם. ובושת פנים לנן עדן. יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו. שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך: כא הוא היה אומר. בן חמש שנים

ר"ע מברטנורה

דמים. בלעס אקרי איש דמים שהפיל בעלתו כ"ד אלפים מישראל: כ עז כנמר. הגמר הזה נולד מן חזיר היער והלביאה כי בעת יחס האריות. הלבאה מכנסת ראשה בסבכי היער ונוהמת ותובעת את הזכר והחזיר שומע קולה ורוצעה. ונמר יולא מבין שניהן ולפי שהוא מחזר הוא עז פנים אע"פ שאין בו גבורה כ"כ. אף אלה הוי עז ולא תתבייש לשאול מרבך מה שלא הצגת. כאלוהי שבענו לא הבייבן למד: וקל כנשר. לחזר אחר לחודך ולא תיגע כדכתיב (שם מ') יעלו אבר כנשרים יחלו ולא ייגעו: וכן כצבי. לרדוף אחר המלוח: וגבור כארי. לכבוש את ילדך מן העצירות: עז פנים. לפי שהעוזות ניכר בפנים כדכתיב (משלי כ"א) העז איש רשע בפניו לפיכך נקרא עז פנים: שתצנה עירך במהרה בימנו. כלומר כשם שהונחטו זאת המדה שסימן לזרע אברהם ביישנים. רחמים. וגומלי חסדים. כן יהי רלון שתצנה עירך: כא בן

חמש

שפת אמת

רץ כצבי. פי' עפ"י מ"ש ע"פ (צבי היא לכל הארצות) [*ארץ צבין] מה צבי עורו אינו מחזיק בשרו כו'. כן הוא באדם אשר השי"ת נפח בו רוח חיים והנפש והגוף הם מצמצמים הרוח שלא יוכל להתפשט. כי אם לא כן הי' עולה לשרשו מרוב תשוקת עלול להעילת כל העילות, אמנם אמת. הדבר שע"ז המאסר שהגוף אין מניח להרוח להתפשט כראוי ע"ז עוד נתוסף כח להתשוקה עד שבכחו להמשיך מעט מעט גם את הלבוש עד שבסוף עולה לשרשו ומסתלק הצדיק בתשלום מעשיו, וזה רץ כצבי שע"י שעורו אינו מחזיק דכן רץ בכח יותר למרחוק. ולכן יסוד עבודת האדם הוא התשוקה כמ"ש חכמים עבודה שבלב זו תפלה היינו השתוקקת התלהבות הלב תמיד להתדבק בו ית' הוא עיקר העבודה. כי לעולם אין מנוחה להצדיק כאשר מתקן.

לכן מבקשין שיבנה כו', ולמ"ש בתו"ט דל"ג ב' משניות האחרונות י"ל דמביא משנה

שנים למקרא. בן עשר שנים למשנה. בן שלש עשרה למצות. בן חמש עשרה לתלמוד. בן שמונה עשרה לחופה. בן עשרים לרדוף. בן שלשים לכה. בן ארבעים לבינה. בן חמשים לעצה. בן ששים לזקנה. בן שבעים לשיבה. בן שמונים לגבורה. בן תשעים לשוב. בן מאה כאילו מת ועבר. ובמל מן העולם: כי בן בג בג אומר. הפוך בה. והפוך בה. ובעלל בה. ובה תחזי. וסיב ובלה בה. ומינה לא תזוע שאין לך דכולה בה. ובה תחזי.

מדה

ר"ע מברטנורה

חמש שנים למקרא. מערלה ילפין דכתיב (ויקרא י"ט) שלש שנים יהיה לכם ערלים ובשנה הרביעית יהיה כל פרי קודש הלולים. שאביו מלמדו לזרע האומיות והכר הנקודות. ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו מכאן ואילך כפי ליה כתורא: בן עשר למשנה. שלומד מקרא חמש שנים. וחמש שנים משנה. וחמש שנים גמרא. דאמר מר כל תלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו חמש שנים. שוב אינו רואה דכתיב (במדבר ה') זאת אשר ללויים מן חמש ועשרים שנה ומעלה יבא לזבא זבא. שכל ולומד הלכות עבודה חמשה שנים. וכן שלשים עובד: בן שלש עשרה לחיות. דכתיב (שם ה') איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם. וגבי שכס כתיב (בראשית ל"ד) ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו. ולוי באותו פרק בן שלשה עשר שנה היה וקרי ליה איש: בן שמונה עשרה לחופה י"ט אדם כתובים בפרשת בראשית מן ויאמר אלהים נעשה אדם עד ויבן ה' אלהים את הנלע חד לגופיה פשו ליה י"ח לדרשא: בן עשרים לרדוף. אחר מוונותיו לאחר שלמד מקרא משנה וגמרא ונשא אשה והוליד בנים לרדף הוא לחזיר ולבקש אחר מוונות. פירוש אחר בן עשרים לרדוף אותו מן השמים להענישו על מעשה שאין בידו של מעלה מענישין פחות מכן עשרים: בן שלשים לכה. שהלויים היו מקימין את המשכן ומפרקין וטוענין את העגלות ונושאין בכתף מכן שלשים שנה ומעלה: בן ארבעים לבינה. שלאחר ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר. אמר להם משה (דברים כ"ט) ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה: בן חמשים לעלה. שנאמר בלויים (במדבר ח') ומן חמשים שנה ישוב מלבא העבודה ולא יעבוד עוד ושרת את אחיו וגו' ומהו השירות שיתן להם עלה: בן ששים לזקנה. דכתיב תבא בכלח אלי קבר בכלי' בגמטריא ששים: בן שבעים לשיבה. דכתיב בדוד (ד"ה א' כ"ט) וימת בשיבה טובה. וימי חייו היו שבעים שנה: בן שמונים לגבורה. דכתיב (תהלים ל') ואם בגבורות שמונים שנה: בן תשעים לשות. הולך שחוח וכפוף. ויש אומרים לשון שוחה עמוקה: כב הפוך בה והפוך בה. בתורה: דכולא בה. שהכל תמלא בה: וסיב ובלה בה. גם עד זקנה ושיבה לא תעזבנה: ומינה לא תזוע. שלא תאמר למדתי חכמת ישראל

שפת אמת

משנת ריב"ת וכן יה"ר כו' לסיים בדבר מתקן מעט הגוף אז הדעת מתרבה ביותר טוב ובקשה:

בן תשעים לשון כ' רבינו יונה ז"ל שיתחיל לפסוק שיחה מעוה"ז רק לקדש הפה בתורה ותפלה:

הפוך בה וה"ב כו' ובה תחזי פי' שעי' רוב היגיעה ולפוס לערא תחזי דמלא בה בהתורה ואין מחסור ליראיו:

מדה טובה הימנה: כן בן הא הא אומה לפום צערא אנרא: רבי חנינא וכו'

פרק ישי

שני חכמים בלשון המשנה. ברוך שבחר בהם ובמשנתם: * רבי מאיר

ר"ע טברטורה

ישראל אלך ואלמוד חכמת עכו"ס. שאין מותר ללמוד חכמת עכו"ס אלא במקום שאסור להרהר בדברי תורה כגון צבית המרחץ. או צבית הכסא. כששאלו את רבי יהושע מהו ללמד אדם את בנו יונית. אמר להם ילמדנו בשעה שאינו לא יוס ולא לילה. דהא כתיב והגית בו יומם ולילה: כן לפום צערא אנרא. כפי רוב הצער שאתה סובל בלמוד התורה ועשיית המצוות. כן יהיה שכרך מרובה:

פירוש רש"י

פרק ו' שני חכמים בלשון המשנה. כלומר ברייתא היא ובלשון המשנה היא שטויה אצל אינה משנה ומה שטו ר"מ אומר וכו' ולפי שער עכשיו כל הפרקים משנה לפיכך הולך להודיע שמכאן ואילך ברייתא היא ומתוך שהללו דברי הגדה הן ומספרות צעסן ת"ת נהגו לאומרן צבית הכנסת עם שאר פרקים הללו של מסכת אבות

בעזה"י

שפת אמת

(*) שני חכמים בלשון המשנה ברוך שבחר בהם ובמשנתם, להבין ענין משנה וברייתא. הנה תורה שבכ' היא התעוררות מלמעלה למטה ותורה שבע"פ מה שמבינים מצד עצמם ומעלין מי"נ שעיי' השפע היורד אח"כ כלול משנים מגוף השפע (כדין) [כדין] להחיות הנבראים ומצד העלות מי"נ ולכך נק' משנה לשון כפול כמו משנה למלך, וכן כל לשון חכמים, כגון שניות מדברי סופרים, שנק' סופרים שהם מאירים האור הגנוז תוך התורה מלשון ספיר, וזה ענין תושבע"פ לברר ולזכך מה שהוא נסתר, ונק' שניות כנ"ל, שנתן הש"י להם כת, להוסיף על התורה ע"י בינתם וזה שמברכין ונתן לנו את תורתו וחיי עולם נטע בתוכנו שנטע בתוך בני"י להוסיף על התורה שהוה תורה שבע"פ, ונתן לנו תורתו היא תורה שבכתב וזה ברוך שבחר כו' שברוך השם שבחר בנו ובמשנתם שהוסיפו על התורה כנ"ל, וג"כ מלשון שינה שיכולין להפוך הפירוש מפשיטו ולשנותו כפי חכמתם, והנה

המשניות היא תורה שבע"פ ויש לה חיבור עם תורה שבכתב כמ"ש ששים המה מלכות דכ' בזוה"ק פינחס בר"ם דאינון כרוכין בה ע"ש, ועלמות אין מספר הם הלכות היוצאין ממנה שהיא התלמיד לכך נק' גמרא שהוא גמר הענין והתלמיד הוא האור היוצא מתורה שבכתב ובע"פ, וכן ברייתות שאינם בהמשנה הם במדרגה אחר המשנה שמתחיל להשפיע להוץ לכך נק' ברייתא מלשון ברא פי' חוץ כידוע, והנה יש חיבור לברייתות וגמ' אל המשניות, וזה נק' שני בלשון המשנה שהתחלת החיבור הוא זה ששנו בלשון המשנה, שלשון הוא המחבר חב"ד אל המידות שהוא פה ולב והבן, לכך הלשון נק' ע"ש החיבור וזהו שנו בלשון המשנה, ולכך קראו פ' זה קנין תורה שפרק זה הוא החיבור ממשנה לגמרא והוא הצירוף להיות מחובר ומצורף לתורה שבע"פ ותורה שבע"פ לתורה שבכתב, וזה קנין ע"ש קן שנשרש במקומו וקנו: